

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

FOREIGN EXPERIENCE OF DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

Розглянуто передумови становлення публічно-приватного партнерства як основного інструменту взаємодії влади та бізнесу, з метою запровадження нових ефективних і потужних інструментів економічного зростання й соціального розвитку як на локальному рівні так і на рівні загальнонаціональних проектів. Зазначено наукові підходи до класифікації країн світу залежно від інтенсивності впровадження механізмів публічно-приватного партнерства. Виділено країни світу, які найбільш успішно реалізують проекти публічно-приватного партнерства, та є лідерами в їх реалізації. Серед таких виділено Велику Британію як країну, що однією з перших започаткувала партнерські відносини влади та бізнесу. Також окремо розглянуто досвід Франції, так як французькі компанії входять до числа лідерів серед іноземних фірм, які успішно використовують у своїй діяльності механізми державно-приватного партнерства, та зазначено, що «французька модель» має комплексний характер концесії.

Науково-обґрунтовано доцільність дослідження світового досвіду розвитку та функціонування публічно-приватного партнерства з метою подальшого впровадження напрацьованих моделей, методів та інструментів у вітчизняну практику. Таким прикладом для України є Республіка Польща, яка за останні десятиріччя наростила темпи розвитку публічно-приватного партнерства й сьогодні також входить до європейської групи лідерів у сфері такого партнерства. Акцентовано увагу на досвіді застосування публічно-приватного партнерства в США, адже його становлення має тривалу історію, а також певні особливості.

Мета статті полягає у дослідженні зарубіжного досвіду щодо розвитку публічно-приватного партнерства, виявлення особливостей його формування та поширення у провідних країнах світу.

Ключові слова. публічно-приватне партнерство, державно-приватне партнерство, зарубіжний досвід, взаємодія влади та бізнесу, економічний розвиток.

The prerequisites for the establishment of public-private partnership as the main tool of interaction between the government and business are considered, with the aim of introducing new effective and powerful tools of economic growth and social development both at the local level and at the level of national projects. Scientific approaches to the classification of countries of the world depending on the intensity of implementation of public-private partnership mechanisms are indicated. The countries of the world that most successfully implement public-private partnership projects and are leaders in their implementation are highlighted. Among them, Great Britain is singled out as the country that was one of the first to initiate partnership relations between the government and business. The experience of France is also considered separately, as French companies are among the leaders among foreign firms that successfully use public-private partnership mechanisms in their activities, and it is noted that the «French model» has a complex nature of concession.

The expediency of researching the world experience of the development and functioning of public-private partnership with the aim of further introducing the developed models, methods and tools into domestic practice is scientifically substantiated. Such an example for Ukraine is the Republic of Poland, which has increased the pace of development of public-private partnership over the past decades and today is also included in the European group of leaders in the field of such partnership. Attention is focused on the experience of using public-private partnership in the USA, because its formation has a long history, as well as certain features.

The purpose of the article is to study foreign experience in the development of public-private partnership, to identify the peculiarities of its formation and distribution in the leading countries of the world.

Key words: public-private partnership, public-private partnership, foreign experience, interaction between government and business, economic development.

УДК 351/354

DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2023.37.30>

Маслов К.С.

аспірант,

Класичний приватний університет

ORCID ID: 0000-0003-4901-9194

Постановка проблеми. Економічний розвиток країни є головним завданням органів публічного управління всіх рівнів: державного, регіонального, місцевого. Але ситуація щодо обмеження фінансування з державного бюджету, нестача коштів на місцевому рівні та проблемність залучення ресурсів іноземних інвесторів спонукають до пошуку нових шляхів та підходів до управління на всіх рівнях. Разом з тим суб'єкти економічної діяльності знаходяться в постійному пошуку щодо розвитку та конкурентоспроможності бізнесу. Отже, виникає ситуація, коли необхідно шукати та впроваджувати нові інструменти, здатні забезпе-

чити гідний рівень життя населення, а також дати можливість розвитку суб'єктам господарювання як малого, середнього так і крупного бізнесу. Одним із перспективних інструментів, здатних вирішити завдання соціально-економічного розвитку країни, може стати механізм публічно-приватного партнерства (далі – ППП). Він активно використовується за кордоном, де його застосування привело до реалізації великої кількості суспільно значущих проектів, які дозволили оцінити позитивні та негативні наслідки взаємодії публічної влади та бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці досліджуючи розвиток різних галу-

зей економіки, а також публічно-управлінські відносини, все більше звертають значну увагу на проблеми становлення і розвитку публічно-приватного партнерства. Крім того, зважаючи на європейську та євроатлантичну інтеграцію нашої країни, цікавим є світовий досвід наукових розробок з цього питання. Проблема поширення світової практики впровадження публічно-приватного (державно-приватного) партнерства досліджена в працях багатьох вітчизняних та закордонних вчених, зокрема: Бовсунівська І.В., Варнавський В.Г., Кнір М.О., Лаврентій Д.С., Литвиновська П.С., Покатаєв П.С., Пророчук М.В., Ренда А., Солодаренко М.О., Стойка В.С., Шрефлер та інші. Незважаючи на досить значну кількість досліджень та публікацій, вважаємо, що дослідження цієї проблематики розширює можливість застосування успішних проектів у вітчизняній практиці. Крім того, ретельне дослідження сприяє виявленню прогалин вітчизняної практики застосування публічно-приватного партнерства в окремих галузях та сприяє активізації впровадження передового світового досвіду.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах узгоджена взаємодія влади й бізнесу набуває важливого значення через забезпечення необхідного балансу інтересів учасників соціально-економічного розвитку. Одним з основних засобів мобілізації наявних резервів соціально-економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності країни й рівня життя населення є ефективна взаємодія влади й бізнесу, яку слід ототожнювати з публічно-приватним партнерством – відносно новим явищем у світовому просторі [7]. Хоча якщо розглядати початок свого зародження такої форми співпраці то можна зазначити, що ще в середині XVIII сторіччя відомий англійський філософ Джон С.Міль визначив позитивні особливості взаємодії держави та бізнесу на прикладі Великої Британії, яка полягала в тому, що в певних сферах між державою та приватними компаніями виникають спільні точки взаємодії “коли уряд замість того, щоб надавати приписи і примушувати до їх виконання під загрозою вжити каральних заходів, обирає досить рідкісний для урядів, але здатний виявитися надзвичайно важливим видом діяльності, а саме той коли держава надає рекомендації та широку інформацію або коли вона надає окремим особам певну свободу діяльності для досягнення суспільної користі за рахунок їхніх власних ресурсів і, не втручаючись в таку діяльність, але й повністю не довіряючи їхній компетенції цю справу, створює поряд із цими установами й власний орган для досягнення таких цілей” [5].

Наразі для України особливо цікавим та пізнавальним є досвід розвинених країн світу щодо публічно-приватного партнерства, адже країна обрала європейський шлях розвитку, що в свою чергу потребує запровадження нових ефективних і потужних інструментів економічного зростання й соціального розвитку як на локальному рівні так і на рівні загальнонаціональних проектів. Під час такого співробітництва між суб’єктами владних повноважень та суб’єктами господарювання досягаються кращі результати щодо виконання соціальних завдань, ефективніше використовуються бюджетні ресурси та громадське майно.

За визначенням В.Варнавського, публічно-приватне партнерство являє собою інституційний та організаційний альянс між державою та бізнесом з метою реалізації національних і міжнародних, масштабних і локальних, але завжди суспільно значущих проектів [5]. Наразі це досить поширена форма взаємодії влади та бізнесу, і як показує практика проекти ППП мають ряд переваг порівняно з проектами, що реалізуються державним і приватним партнером одноосібно.

Досить активно ППП в нашій країні досліджується, аналізується та застосовується в дії порівняно недавно і стартовою точкою цьому послужило прийняття у 2010 році Закону України “Про державно-приватне партнерство”, який визначив основні засади, принципи та форми здійснення державно-приватного партнерства. Крім того, досить важливим є те, що закон визначає положення щодо державної підтримки, державних гарантій та державного контролю в такому двосторонньому партнерстві. Але є очевидним, що ефективність та успішність упровадження цього механізму публічно-приватного партнерства залежить не лише від урегулювання законодавчих аспектів на державному рівні, а й від результатів вивчення успішних європейських практик і втілення їх у вітчизняну практику [8].

Якщо розглядати генезу концепту ППП, то більшість дослідників дотримуються думки, що вперше систематизовано механізм співпраці між державними установами та приватними суб’єктами господарювання щодо взаємного партнерства у Великобританії на початку 80-х минулого сторіччя. Зокрема, Н.Дудко зазначає, що “у 1992 р. консервативний уряд Дж. Мейджора і Великої Британії та Північної Ірландії запровадив Ініціативу приватного фінансування (Private Finance Initiative), яка стала першою систематизованою програмою, спрямованою на впровадження державно-приватного партнерства. Сьогодні програму Великої Британії можна вважати зрілою: під-

писано понад 900 проектів, багато з яких реалізуються у сфері соціальної інфраструктури. Це відображає пріоритети уряду, який намагається розв'язати дуже серйозну проблему завантаження банків, зокрема в галузі медицини та освіти, а також у транспортному секторі та в секторі житлово-соціального найму» [3].

А. Ренда і Л. Шрефлер у своєму дослідженні «Публічне приватне партнерство: національний досвід у Європейському Союзі» пропонують класифікацію, в якій усі країни, в залежності від інтенсивності впровадження механізмів ППП, розділяють на три групи [12]. Перша група – «економічно розвинуті країни», тобто країни, які є лідерами за кількістю підписаних контрактів. До цієї групи досліджень належать: Великобританія, Німеччина, Франція, Ірландія та Італія. Окрім європейських країн, до цієї групи можна віднести і неєвропейські, такі, як: США, Японію, Сінгапур, Канаду. У вищезазначених країнах вже досить чітко сформувалася нормативно-правова база, яка дозволяє використовувати механізм ППП у багатьох галузях. Значний досвід використання ППП дозволив їм сформувати чітке бачення сфер, в яких його застосування буде найбільш ефективним.

Друга група – «проміжні країни», тобто країни, де спостерігається значне поширення ППП, але не в усіх сферах. Обмеженість поширення ДПП в інших сферах пов'язана з недосконалістю чинного законодавства та частою зміною поглядів уряду на дію цього механізму. До цієї групи належать Іспанія та Португалія. Третя – «група країн, що запізнилися» – це країни, в яких застосування ППП перебуває на початковій стадії: Люксембург, Греція, Норвегія, Бельгія, Швеція.

Як окрему групу зазначені вище дослідники пропонують розглядати й «особливу групу», тобто країни, що мають різні політичні та економічні особливості: країни Центральної та Східної Європи. Ці країни належать до особливої групи, оскільки для впровадження ДПП уряди стикаються зі значною кількістю проблем: відсутність кваліфікованих спеціалістів, нерозвиненість ринку капіталу, недостатня аналітична підготовка організації проектів та інші. Більшість прикладів впровадження ДПП у цих країнах не дали позитивного результату, однак деяким країнам завдяки дотриманню всіх вимог все ж таки вдалось реалізувати успішні проекти ДПП [9].

Щодо формування та розвитку такого явища як державно-приватне партнерство, то Кнір М.О. з метою узагальнення досвіду реалізації ДПП у різних країнах світу, виділяє три узагальнені стадії розвитку ДПП, які об'єднують відповідні характеристики цих стадій і групи країн. До

першої стадії розвитку (вищої), де державою створені умови і передумови для ефективної реалізації ДПП, слід віднести Великобританію й Австралію. На середній стадії знаходиться більшість розвинутих країн, зокрема США, Японія, Франція, Канада і Німеччина. Застосування інституту ДПП у зазначених країнах наближене за різноманітністю застосовуваних моделей до першої групи, проте за масштабом охоплення галузей і територіальних рівнів спостерігається деяке відставання. Країни третьої групи, що знаходяться на початковій стадії розвитку, в числі яких знаходиться і Україна, тільки приступають до формування законодавчої бази й інституційного середовища ДПП. У цій групі країн на початковій стадії знаходяться також Китай, Індія, Словаччина, Латвія, Чехія, Польща, Угорщина, Бельгія, Фінляндія, Мексика, Бразилія [4].

Загалом, ринок проектів державно-приватного партнерства в ЄС концентрується, окрім Великобританії, також у Франції, Туреччині, Німеччині та Нідерландах, що становить близько 90% усіх реалізованих в ЄС таких проектів за останнє десятиріччя. Порівняно незначна частка таких проектів за цей же період реалізовано в Сербії, Словаччині, Фінляндії, Польщі, Австрії, Латвії та низці інших країн. З-поміж європейських країн Туреччина реалізовує найбільше проектів державно-приватного партнерства у вартісному виразі, у той час як найбільше таких проектів в кількісному вимірі реалізовано у Франції.

Дослідивши розвиток та функціонування ДПП у Франції науковці визначають, що французькі компанії входять до числа лідерів серед іноземних фірм, які успішно використовують у своїй діяльності механізми державно-приватного партнерства. Тут розвивається «французька модель», що має комплексний характер концесії, коли концесіонеру одночасно доручається і розробка концесії, і реалізація заходів, необхідних для створення або модернізації інфраструктурних об'єктів і їхньої експлуатації. У Франції в цьому контексті проводиться три окремих тендери – на проектування, на будівництво, на утримання об'єкта (або управління), особливістю французької моделі є те, що проводиться один тендер на увесь цикл робіт або послуг, що значно спрощує процедури державного адміністрування і контролю та дозволяє реалізовувати масштабні проекти. Однак, у Франції не існує єдиного закону, який би регулював усі форми державно-приватного партнерства [6].

Прикладом реалізації довгострокового державно-приватного партнерства є досвід Нідерландів. У цій країні запроваджена про-

грама партнерства у сфері транспорту та інфраструктури, яка мала на меті залучення приватного сектора до суспільних проектів. Особливістю такого співробітництва є наявність гарантії як для держави, так і приватного сектора. Включення проектів до цієї програми в Нідерландах є досить деталізованим процесом, який має назву «процес MIRT». Основними його етапами є:

- 1) аналіз ринку (кон'юнктури, тенденцій, учасників тощо);
- 2) аналіз витрат та вигід проекту;
- 3) застосування компаратору державно-приватного партнерства, тобто його аналіз порівняно з аналогічними;
- 4) оцінка можливості включення проекту до Інтегрованої бюджетної моделі та до Багаторічної програми у сфері транспорту та інфраструктури (MIRT);
- 5) застосування компаратору державного сектора;
- 6) прийняття рішення щодо включення проекту до Багаторічної програми у сфері транспорту та інфраструктури [1].

Для нашої країни може бути цікавим досвід сусідньої Республіки Польщі, яка надає досить вагому підтримку нам в нашій боротьбі за свободу і незалежність від навали країни-агресорки – росії. Переконавшись, що Польща в свій час правильно визначила свій курс на демократію та незалежність, ми можемо вивчати досвід країни та брати до уваги всі позитивні та ефективні шляхи розвитку економіки країни, зокрема практичний досвід щодо розвитку публічно-приватного партнерства. Можна констатувати, що Польща за останні десятиріччя наростила темпи розвитку ППП й сьогодні також входить до європейської групи лідерів у сфері такого партнерства.

Можна відмітити, що в Україні з Польщею досить схожий шлях до формування системи законодавчого регулювання процесу ППП. Механізм ППП Республіки Польща базується на трьох законодавчих актах, а саме законів: «Про державні закупівлі» 29.01.2004р., «Про державно-приватне партнерство» від 19.12.2008 р., «Про концесії на роботи або послуги» від 09.12.2009р..

Результати аналізу досвіду Польщі дають підстави визначити, що найвища ефективність реалізації публічно-приватних проектів має місце в секторах [5]:

- телекомунікації (понад 60% від ініційованих проектів);
- енергетична ефективність (понад 40% від ініційованих проектів);
- транспортна інфраструктура (понад 40% від ініційованих проектів);

- ревіталізація (понад 40% від ініційованих проектів);

- поводження з відходами (понад 35% від ініційованих проектів);

- водопостачання та каналізація (понад 350% від ініційованих проектів).

Вважаємо за доцільне дослідити та запровадити в практику досвід Польщі щодо проектів взаємодії бізнесу та влади, які стосуються таких проблемних для України місць, як поводження з відходами, водопостачання та каналізація, ревіталізація (зокрема урбаністична). Значна перевага та економічна ефективність таких проектів очевидна, адже залучаючи до реалізації державних проектів приватних партнерів із їх фінансовими, організаторськими, інтелектуальними ресурсами, влада може очікувати інтенсифікацію реалізації інфраструктурних та інших проектів, істотно скоротивши терміни забезпечення споживача тими чи іншими інфраструктурними можливостями.

При вивченні світової практики застосування ППП, не можна оминати досвід США, адже таке партнерство має тривалу історію. Найперші формати виникли більше двохсот років тому в період становлення американської державності. За даними Національного інституту державно-приватного партнерства, з 65 середньостатистичних муніципальних сервісних служб 23 функціонують у форматі ППП (понад 30 %). Зараз на території країни успішно реалізовані тисячі угод між федеральними, муніципальними органами влади і діловою спільнотою. Особливістю сучасних відносин у США є те, що найбільш поширеними сферами співпраці є модернізація інфраструктури, розвиток транспортної системи, економічне використання водних ресурсів, утилізація побутових відходів. Правове визначення ППП міститься в Статті № 6305 «Зводу законів США про порядок застосування угод про співпрацю між органами федеральної державної влади і місцевими органами влади, а також іншими зацікавленими контрагентами (Using cooperative agreement)». Взаємодія між зацікавленими сторонами регламентується федеральними та місцевими законодавчими актами, які затверджуються Конгресом (якщо йдеться про загальнонаціональні програми), або місцевими законодавчими зборами [2].

Слід зазначити, що, починаючи з 1970-х рр., завдяки проведенню цільових урядових програм, зокрема програми створення промислово-університетських кооперативних дослідницьких центрів (Industry university cooperative research centers) та програми створення Центрів інженерних досліджень (Engineering research centers), активно підтриманих універ-

ситетами і промисловими підприємствами, в США розгорнувся процес об'єднання зусиль академічного, приватно-промислового і державного сектору в прагненні прискорити хід науково-технічного прогресу, передачу досягнень науки в промисловість і тим самим підвищити конкурентоспроможність національної індустрії на світовому ринку [11].

У 1985 р. у США була створена Національна Рада з ДПП (National Council for PPP) — некомерційна організація для обміну інноваційними ідеями у сфері партнерств. Членами Ради є державні і приватні організації. Членство, пропонуване Асоціацією, може мати різний характер: індивідуальне, основне, спонсорське тощо. Місія Ради полягає в підтримці і спрощенні формування державно-приватних партнерств на федеральному, локальному рівнях, а також на рівні штату. Діяльність Ради спрямована на надання повної, актуальної інформації по ДПП, спрощення комунікацій між державним і приватним сектором з питань реалізації ДПП, проведення освітніх заходів і тренінгів по ДПП, усунення перешкод для реалізації ДПП, здійснення міжнародного діалогу з питань ДПП. Іншими організаціями США, стимулюючими розвиток ДПП, являються Федеральна адміністрація магістралей (Federal Highway Administration (FHWA)) і Офіс Генерального секретаря США по глобальних партнерствах (Secretary's Office of Global Partnerships) [10].

Класичним прикладом ППП у США є пакет антикризових стимулів (Recovery and Reinvestment Act), прийнятий у 2009 році, обсягом 787 млрд. дол., для реалізації якого залучено майже три десятки федеральних відомств. При цьому запроваджено контроль над витратами коштів, що здійснює Головний інспектор, який входить до складу апарату Білого Дому. З метою підвищення прозорості, заходи, що реалізуються, і звіти про виконану роботу публікуються в мережі Інтернет на спеціалізованому порталі (www.recovery.gov). За даними Світового банку, у США, трійку одержувачів найбільшого обсягу коштів склали Міністерство 26 охорони здоров'я (94 млрд. дол.), Міністерство освіти (65 млрд. дол.) та Міністерство праці (62 млрд. дол.). Такий розподіл місць не випадковий, адже розвиток «людського капіталу» – один з пріоритетів нинішньої адміністрації. Інвестування у сферу охорони здоров'я і забезпечення робочих місць є особливістю американської системи відносин ППП. Крім того, по лінії цих відомств здійснюється ряд програм міжнародної допомоги в контексті зобов'язань США з досягнення «Цілей розвитку тисячоліття». Координацію сприяння міжнародному роз-

витку в США здійснює Агентства з міжнародного розвитку.

В основі діяльності Агентства лежать відпрацьовані механізми формування державно-приватних партнерств. З 2001 року у рамках розробленої програми Глобального альянсу на користь розвитку (Global Development Alliances) було створено 1700 партнерств, що дозволило додатково мобілізувати на цілі розвитку по лінії приватного сектора понад 9 млрд. дол., тоді як обсяг державних інвестицій становив близько 1 млрд. дол..

Особливістю американських відносин ППП є реалізація міжнародних проектів, в рамках яких значну увагу в США приділяють здійсненню системи медичного розвитку в Африці. Так, у рамках «Глобальної ініціативи здоров'я» планується запобігти близько 12 млн. нових інфекційних заражень вірусом імунодефіциту, охопити до 85% всіх вагітних обстеженням на предмет позитивної ВІЛ-реакції, а також надати антиретровірусне лікування 4 млн. заражених. Разом з тим, необхідно відзначити і наступну особливість ППП в США: приватно-публічне партнерство (як у міжнародній гуманітарній діяльності, так і на внутрішньо-економічному напрямі) реалізується, як правило, тільки американськими підрядниками. Ця умова (також відома як «buy American») істотно обмежує можливості іноземних контрагентів [2].

Отже, можемо зазначити, що зарубіжні країни накопичили достатній досвід у сфері формування та поширення публічно-приватного партнерства. Об'єднання ресурсів і досвіду держави та приватного партнера дозволяє їм вирішувати суспільно значимі завдання. При цьому кожна країна використовує свої інструменти поширення та розвитку державно-приватного партнерства, а отже, темпи реалізації проектів ППП у кожній країні різні. Слід відзначити, що в зарубіжній практиці існує безліч прикладів успішної взаємодії публічних органів влади і приватного сектору. Такі приклади набирають істотних обертів, їх кількість постійно збільшується.

Висновки та пропозиції. Досвід зарубіжних країн підтверджує, що публічно-приватне партнерство як форма взаємодії влади та бізнесу є досить ефективною та сприяє економічному розвитку країни, що є завжди актуальним. Практика залучення державою приватного сектору для реалізації суспільно значущих проектів є одним із найкращих засобів забезпечення суспільства належними об'єктами інфраструктури та надання якісних послуг. Міжнародний досвід переконує, що рушійною силою розвитку ППП в країні є дер-

жава. Без політичної волі та підтримки уряду розвиток такого партнерства неможливий.

Основною метою державно-приватного партнерства є забезпечення сталого розвитку економіки країни та поліпшення інвестиційного клімату, а також формування більш динамічного розвитку стійких довірчих відносин між державою та іншими зацікавленими господарюючими суб'єктами. Врахування напрацьованого зарубіжного досвіду у рамках державно-приватного партнерства дозволить нашій державі більш стрімко розвиватися в цьому напрямку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біла І.С., Іллічова Е.І. Світовий досвід державно-приватного партнерства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 21. С. 126 – 129.
2. Бовсунівська І. В. Публічно-приватне партнерство як об'єкт теоретичних досліджень у сфері публічного управління. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського* : Серія «Державне управління». 2019. Том 30 (69). № 2. С. 7–12.
3. Дудко Н. Європейський досвід державно-приватного партнерства URL : <http://academy.gov.ua/ej/ej/txts/10dngdpv.pdf>
4. Кнір М.О. Державно-приватне підприємство: світовий досвід і досвід України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка»*. 2018. № 10(38). С. 10 – 14.
5. Лаврентій Д.С. Європейський досвід публічно-приватного партнерства : CASE STUDY кращих практик для України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2018. №5. Том 29 (68). С. 130 – 137.
6. Покатаєв П.С., Литвиновська П.С. Перспективи впровадження зарубіжного досвіду регулювання державно-приватного партнерства в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2020. №5. Том 31 (70). С. 82 – 87.
7. Пророчук М.В. Результативність взаємодії влади і бізнесу у сфері інфраструктур. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. Том 31 (70) № 6 2020. С. 65-72.
8. Про державно-приватне партнерство : Закон України № 2404-VI від 01.07.2010р. URL: <http://www.president.gov.ua>.
9. Солодаренко М.О. Розвиток державно-приватного партнерства: зарубіжний досвід. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Економіка». Випуск 2 (46). 2015. С. 91-96.
10. Слободянюк Н.О. Зарубіжний досвід стратегічного партнерства в інвестиційній сфері. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 13. С. 49 – 54.
11. Стойка В.С. Державно-приватне партнерство в сфері туризму як інструмент розвитку економіки регіонів. *Sciences of Europe*. 2021. № 83. Том 3. С. 17 – 21.
12. Renda A., Schrefler L. Public Private Partnership: National Experiences in the European Union. Briefing note № IP/A/IMCO/SC/2005-160 governed by the provisions of Framework Service Contract IP/IMCO/FWC/2005-33. Access mode: euro2005.inform/news/11/p7273